

Миллий Тикланар

Ўзбекистон Миллий тикланиш демократик партиясининг ҳафталик газетаси

1998 йил 5 апрел

8 (138) - сон

АДОЛАТГА АСОСЛАНГАН ДАВЛАТ

Темурийлар буюк давлатнинг асосчиси Темурийк ибн Тарагай, ёшлигидан эзравонлик ва эзравонларга қарши кураш олиб бориб, жамиятда адолат меъёрларига мувофиқ иш юрители тугуларни билан бирга ўси-ди ва камол даражасига қўшилиб қолган.

Темурийлар буюк давлатни ўрнатилган ҳуқуқий тизим, ҳар доим устун туриб, унинг нормаларига риоя қилиб амалга ошириш барча учун мажбурий тартибни бузиш ва ўз вақфасини баҳармаган қилдиларга қаттиққўллик билан муносабатда бўлинган. Айниқса, давлат ҳаёфи-сизлигини бузганлар қаттиқ жа-золанганлар.

Соҳибқирон Темурийк мусулмон ҳуқуқшунослик илмини ҳар томонлама ўлаштириб олган эди. Бу соҳада у юксак даражада қўрилган, фаво барии салохиятига эга бўлган эди. Қуръони Каримнинг барча оятларини ёдлаб олиб, уларни аввалдан охири ва охиридан аввалга қараб ёддан ўқиш маънасида эга бўлган Темурийк, уларнинг туб маънасини «чуқур тушуниб, айрим-айрим уларнинг иш дастурига айлантирган эди. Оятлар ва ҳа-дисларга унинг ишонч ва эътиқоди шу қадар қучли бўлганки, уларни уша давроннинг буюк би-ноларига «чиroyли «ислимиий» ҳа-талар билан ёзиб қўйишга буюр-қ берган. Айтиш мумкин-ки, темурийлар давридан қолган бирон бир илмий ҳа-талар билан ёзиб қўйишга буюр-қ берган. Айтиш мумкин-ки, темурийлар давридан қолган бирон бир илмий ҳа-талар билан ёзиб қўйишга буюр-қ берган. Айтиш мумкин-ки, темурийлар давридан қолган бирон бир илмий ҳа-талар билан ёзиб қўйишга буюр-қ берган.

Соҳибқирон Темурийк мусулмон ҳуқуқшунослик илмини ҳар томонлама ўлаштириб олган эди. Бу соҳада у юксак даражада қўрилган, фаво барии салохиятига эга бўлган эди. Қуръони Каримнинг барча оятларини ёдлаб олиб, уларни аввалдан охири ва охиридан аввалга қараб ёддан ўқиш маънасида эга бўлган Темурийк, уларнинг туб маънасини «чуқур тушуниб, айрим-айрим уларнинг иш дастурига айлантирган эди. Оятлар ва ҳа-дисларга унинг ишонч ва эътиқоди шу қадар қучли бўлганки, уларни уша давроннинг буюк би-ноларига «чиroyли «ислимиий» ҳа-талар билан ёзиб қўйишга буюр-қ берган. Айтиш мумкин-ки, темурийлар давридан қолган бирон бир илмий ҳа-талар билан ёзиб қўйишга буюр-қ берган.

Соҳибқирон Темурийк мусулмон ҳуқуқшунослик илмини ҳар томонлама ўлаштириб олган эди. Бу соҳада у юксак даражада қўрилган, фаво барии салохиятига эга бўлган эди. Қуръони Каримнинг барча оятларини ёдлаб олиб, уларни аввалдан охири ва охиридан аввалга қараб ёддан ўқиш маънасида эга бўлган Темурийк, уларнинг туб маънасини «чуқур тушуниб, айрим-айрим уларнинг иш дастурига айлантирган эди. Оятлар ва ҳа-дисларга унинг ишонч ва эътиқоди шу қадар қучли бўлганки, уларни уша давроннинг буюк би-ноларига «чиroyли «ислимиий» ҳа-талар билан ёзиб қўйишга буюр-қ берган.

Соҳибқирон Темурийк мусулмон ҳуқуқшунослик илмини ҳар томонлама ўлаштириб олган эди. Бу соҳада у юксак даражада қўрилган, фаво барии салохиятига эга бўлган эди. Қуръони Каримнинг барча оятларини ёдлаб олиб, уларни аввалдан охири ва охиридан аввалга қараб ёддан ўқиш маънасида эга бўлган Темурийк, уларнинг туб маънасини «чуқур тушуниб, айрим-айрим уларнинг иш дастурига айлантирган эди. Оятлар ва ҳа-дисларга унинг ишонч ва эътиқоди шу қадар қучли бўлганки, уларни уша давроннинг буюк би-ноларига «чиroyли «ислимиий» ҳа-талар билан ёзиб қўйишга буюр-қ берган.

Соҳибқирон Темурийк мусулмон ҳуқуқшунослик илмини ҳар томонлама ўлаштириб олган эди. Бу соҳада у юксак даражада қўрилган, фаво барии салохиятига эга бўлган эди. Қуръони Каримнинг барча оятларини ёдлаб олиб, уларни аввалдан охири ва охиридан аввалга қараб ёддан ўқиш маънасида эга бўлган Темурийк, уларнинг туб маънасини «чуқур тушуниб, айрим-айрим уларнинг иш дастурига айлантирган эди. Оятлар ва ҳа-дисларга унинг ишонч ва эътиқоди шу қадар қучли бўлганки, уларни уша давроннинг буюк би-ноларига «чиroyли «ислимиий» ҳа-талар билан ёзиб қўйишга буюр-қ берган.

Соҳибқирон Темурийк мусулмон ҳуқуқшунослик илмини ҳар томонлама ўлаштириб олган эди. Бу соҳада у юксак даражада қўрилган, фаво барии салохиятига эга бўлган эди. Қуръони Каримнинг барча оятларини ёдлаб олиб, уларни аввалдан охири ва охиридан аввалга қараб ёддан ўқиш маънасида эга бўлган Темурийк, уларнинг туб маънасини «чуқур тушуниб, айрим-айрим уларнинг иш дастурига айлантирган эди. Оятлар ва ҳа-дисларга унинг ишонч ва эътиқоди шу қадар қучли бўлганки, уларни уша давроннинг буюк би-ноларига «чиroyли «ислимиий» ҳа-талар билан ёзиб қўйишга буюр-қ берган.

Соҳибқирон Темурийк мусулмон ҳуқуқшунослик илмини ҳар томонлама ўлаштириб олган эди. Бу соҳада у юксак даражада қўрилган, фаво барии салохиятига эга бўлган эди. Қуръони Каримнинг барча оятларини ёдлаб олиб, уларни аввалдан охири ва охиридан аввалга қараб ёддан ўқиш маънасида эга бўлган Темурийк, уларнинг туб маънасини «чуқур тушуниб, айрим-айрим уларнинг иш дастурига айлантирган эди. Оятлар ва ҳа-дисларга унинг ишонч ва эътиқоди шу қадар қучли бўлганки, уларни уша давроннинг буюк би-ноларига «чиroyли «ислимиий» ҳа-талар билан ёзиб қўйишга буюр-қ берган.

Абдулҳаким Шаръий Жузжоний

Абдулҳаким Шаръий Жузжоний

Абдулҳаким Шаръий Жузжоний

БУ ҚИЗЛАР ҲАЙИТГА ЧИҚДИЛАРМИКИН ЕКИМ ҲАЙИТГА ТАЙЁРГАРЛИК КЎРАЁТГАНЛАРМИКИН?

УЛАРМИ ҲАЙИТНИ ЖОЗИБАЛИ ҚИЛГАН ЕКИМ ҲАЙИТМИ УЛАРНИНГ БИР ҲЎСНИГА МИН ҲЎСНУ ТАРОВАТ ҚЎШГАН!

ҲАЙИТ БАЙРАМЛАР БИЗГА ЖУДА ҚАДРЛИ. ЛЕКИН БУ ҚАДР АСИДА НИМАЛАРДАН ҲОСИЛ БЎЛАДИ?

ҲАЙИТ КИРГАН ҚУНЛАР ОДАМЛАР ЖУДА КАРАМЛИ БЎЛАДИЛАР.

КУЗАТГАНМИСИЗ?

УЛАРНИНГ КАРАМЛАРИ ЧЕҲРАЛАРДА, ЧЕҲРАЛАРДАГИ ЎЗГАЧА ИЛТИФОТЛИ ИФОДАЛАРДА, СИЗГА ДУНЁ МАРҲАМАТИНИ ТОРТИҚ ҚИЛАЁТГАНДАЙ КЎРИНГАН ТАБАССУМЛАРДА — ШАРҚЛИКЛАРНИНГ ШУ ЖОЗИБ ТАБАССУМЛАРИДА ЭЪЗОЗ-ИКРОМЛАРДА ТАЪЗИМ-ТАВОЗЕЛАРДА — ҲАММАСИ-ҲАММАСИДА ҲАЙИТНИНГ ШУКУҲИ ЗОҲИР ҲАЙИТ БАЛКИ КЎНГИЛ МУКЛАРИМИЗНИНГ БАЙРАМИДИР. ШУНДАЙ БАЙРАМЛАРДА БИЗ ЎЗИМИЗНИ ШАФҚАТ ВА МАРҲАМАТ, ИЛОҲИЙ МУҲАББАТДАН БИНО БЎЛГАН ИНСОН ДЕК АНГЛАШНИ СЕВАМИЗ. ШУНДАЙ АНГЛАШГАЧА ЕТИБ БОРАМИЗ.

ОДАМ БОЛАСИДАН НИМА ҚОЛАДИ?

— ИЛТИФОТ ВА МУРУВВАТ!

ҲАЙИТЛАР БИЗНИ ШУНДАЙ БЎЛИШГА ЧОРАЛАЙДИ. ШУНИНГ УЧУН ҲАЙИТЛАРНИ СОҒИНИБ КУТАМИЗ ВА ҚАРШИ ОЛАМИЗ.

БАЙРАМИНГИЗ МУБОРАК БЎЛСИН!

Абдулҳаким Шаръий Жузжоний

Сабо, етиқур, саломатимни

ШУКУҲИНИНГ ҚАЧОН ТИКЛАНАР, ҚАФФОЛ ШОШИЙ!

Мухтарам «МТ» тахририяти! Ташкент азияда қадим гузал ёдгорликлар кўп. Уларни кўрган, зиёрат қилганда, пойтахтимиз шундай буюк маданият тарихига эга эканлигини, биз жуда бой анъаналардан кўч олиб, янги маънавиятимизни кураётганимиздан қўнғилли усадди. Шундай тенгсиз саждагоҳларимиздан бири Имом Кафғол ШошиЙ макбарасидир. Мен бу кўҳна ёдгорлик, қанчалар бебаҳо қимматга эга эканлигини ҳақиқатан ҳам ўйлаб ўтирдим. Бир қарашдаёқ бу хайратомуз бино ўз гузал, салобатли тарихи билан ҳар қандай кишини мафтун қилиб қўяди. У маданиятимиз тарихида улғувор ўрин эгаллаган даҳо сиймо номи билан боғлиқ.

Шу макбаранин хозирги авҳали ҳақида икки оғиз эслоҳат ўтмасан, ҳеч бўлмайдми. Мухтарам Зиёвулдинхон Бобоқоноу 80-йилларнинг бошида Ҳазрат Имом Кафғол ШошиЙ макбараси атрофини ободонлаштириш режасини таъмиршунослик институтининг ёрдамида амалга оширишга киришган эдилар. Ҳатто макбара рубарубида бир неча иморати эскириб қолган хонадонларни қўчириб, ўрнига диний назорат хузури қелган чет эл мейморларини қабул қилиш учун гузал бир меҳмонхона қуриш, макбара атрофида гулзор, мевазор боғлар яратишни бошлаган эдилар. Афсус, 1982 йилда (74 ёшларида) вафот этиб, уйлаған орузлар битмай қолди. У кишидан кейин бу масалага эътибор берилмай қўйилди. Бунинг устига макбара ёнидаги ярим гектар жой туман озиқ-овқат ташкилотига берилиб қўрилди. Бу ташкилот макбаранин шундоқ руҳларига гараж қурди. Мана 20 йилдан буюн макбара атрофида чикинди мойхона, бўзилган машиналар қалашиб ётади. Бу кўси гараж макбара ва янги қурилган чироили диний назорат бомақонасини тузиб ётибди. Бир неча бор гаражни бу ёрдан қўчириш таала қилинди. Ҳатто газетача ёзилди. Аммо озиқ-овқат камсуплотлари билан савдо қилувчи ташкилот эшитмагандек. Шунингдек, гараж ёнидаги қадимги «қора хона» биноси босиб қолган бўлиб, ичи ахлатга тўлган. Бир вақтлар шу ерга қурилган нақшинок катта дарвоза эса чириб тамом бўлмади. Таъмиршунослик институтининг илмий тадиқот ва лойиҳалаш бўлими бошлиғи, хурматли Абдуҳаким Яҳеёвнинг «Тошкент окшони» рўномасининг 1997 йил 3 ноябр сонида «Ҳазрати Имом меъморий мажмуаси» сарлавҳаси остида каттагина мақола келтирилди. Мақола ни мухтақаси ёганлигини кўришиб турибди. Унда макбаранин қисқа тарихи билан бирга макбара Тилла Шайх масжиди, Барохон мадрасаси таъмирлагани,

Ҳазрат Имом мазори обод қилиниб, гул ва манзарали дарахтлар экилгани ҳақида гап кетди. Мен гапларини ўқиб хурсанд бўлиб, эртасига Ҳазрат Имом макбарасини шайхи Қаримхон Назим устанин хузурига бориб сўрадим:

— Қаримхон, макбарани ҳеч қим қилиб кўрмадингиз?

— Йўқ, хабарим бўлмади. Мен кеча-кўндуз шу ёрдман. Фақат Зиёвулдин Қори Бобоқоноуви нинг ўғиллари қелиб макбара олдидаги айвонга дафи ёзилган оталари, буларда ва буйларининг устози Баҳодирхон сағаналарини қайтадан таъмирлаш учун маблағ ажратиб кетдилар. Ҳозир шуларга бошчилик қилиб туришарди, деб айтди.

Узим шу ишларни кўриб хотирижа бўдим. Бирок макбара атрофини айланиб, итифоро қафалигим орди. Итга? Атрофдаги бешта маҳалла аҳолиси бутун ахлат-чикиндиларни макбара ҳовлисида чикариб тўкади. Бундан икки йил аввал экилган атиргуллар қаровсизлик натижа-сида қуриб қолган. Турт гектар келадиған кенг майдонда фақат яккам-дуқкам сақланиб қолган бир неча чинор ва қайрағоч дарахтлари бе-сўнақай ўсиб ётибди. Собиқ совет иттифоки даврида атайин қурилган кинотеатр биноси ҳайотдек бўлиб, кенг майдонни хира қилиб турибди. Ундан унумили фойдаланилмади. Менинғ ёлғиз истагим юқоридаги камчиликлар тугатилса-ю, улғу инсонлар ётган бу макбара ўз буюк шукуҳини тик-лас...

Ҳамидулла Муллапўлат ўғли ЙЎЛДОШХОҲИЕВ, фахрий педагог

ОИЛА — ЖАҲОН АЙВОНИДА

1. Оилада ота-она ва болаларнинг бир-бирлари олдидаги бурчлари қандай?
Авалло, ота-онанинғ фарзандлари олдидаги бурчлари тўғрисида гапирмоқчиман. Чунки доно бир ҳикмат бор: «Нима аксанг, шуни ўрасан».

2. Шаҳар ва қишлоқ оилалари орасида фарқлар нимадан ҳосил бўлади?
Шаҳар ва қишлоқ оилалари орасида тафовут деярли йўқ. Бирдан бир фарқи шаҳарда болалар кўпроқ кўча таъси-рида ўсади. Ота-онанинғ таъсири камроқ бўлади. Яна қиш-лок оилаларида ўзаро ҳурмат устиворроқ бўлади. Чунки ота-онанинғ таъсири кўпроқ. Шаҳарда ҳаёт нисбатан анғил. Ме-ҳроқибат ҳам шунга қараб тортилади. Пул қўлнинг кири-ю, белинги қувватда...

3. Авлларни уй бекасини кўра кўча, бозор бекаси бўлиб кетаётганини олдин олиш учун нималар қилиши-миз керак деб ўйлайсиз?
Ҳар қим жамиятдаги ўз ўрнини яқши билиб олиши ло-зим. Илгари кампир ўлиб, чол қолса, чоли ўлган кампирлар теғар эди. Чунки, оилада авллар эркақларсиз рўзгор тебрати олмас эди. Ҳозир-чи, эркақлар қолиб авллар бозор-ўчарга чиқиб кетди. Бир нарсга деа олмайсиз, нима десангиз, «ти-рикчилик!»-дейди. Эр-хотин қўшалоқ дунё дейишади, - фақат авл учун уй - дунё; Эркақ учун дунё - уй. Ана шундайли-гича қолмоғи лозим. Авл ўйдан қудирган нарсасини топол-маса кўчга чиқади. Беқам қўст, рўзгори бот авл кўчга чиқмайди. Биз вақтинги олий ҳақамлигини англайлик ва тар-биявий дарслар олиб боришимиз керак. Бу матбуотнинг ва-зифасидир. Матбуотни биз фақат ахборот воситаси деб қа-рамайлик. Энг таъсири тарбиявий дарсларни матбуот бе-шиши мумкинлигини унутмайлик. Хўпми?

Турсуной ТУРҒУНОВА, 61 ёшда.

Наманган вилояти Чортоқ шаҳри.

СЎЗ МАЛҲАМИ

«Саодат»нинг янги сони чиқибди. Уни дуюман билан бирга ўтириб соғиниб билан варақлаб чиқди. Сўнг бирга бағурга ўқиди. Уйига, қўнғилими кўтаринки тугуларга тўлди. Шунинг таъсиридан бўлса керак, ғўзалик эриши, ҳам-розлик раизи бўлиши бу журнални бутун маълакат авлларни интиқ қиладди, деб фикрлашади. Бу бекиз эмас. Журнали худди оқила, яқин дўст, устозни кутгандек кўтиб оламиз. Журналининг янги сони Прези-дентимиз И. Қаримовнинг ушбу сўз-лари билан очилди: «Ойла муқад-даслигини таъминловчи биринчи омил — она, авли аёлинг покча-лиги, оқилалиги, меҳру мурувати, садақати ва вафодорлиғидир».

Дарҳақиқат, оиланинғ моддий фаровонлигини таъминловчи нуқта-ларни топиш нисбатан осон, бирок унинг муқаддаслигини ушлаб тур-гуви табиқ нуқталарини сақлаш мушкулроқ. Инсоният ўзининг бо-тиний таънақларини излайди, чунки муқаддас нарсаларини йўқотган одам ҳам, жамият ҳам инкироэга юз тутибди. Юртошимиз ана шу муқаддасликини бизга яна бир бор англашқ учун ушбу сўзларни ай-тган бўлсалар не ажаб.

Журналинғ «Алла тинглаб улғаяр ав-лод» номи бош мақоласида бутунги ўзбек авлининг оиладаги ўрни, масъулияти устида сўз борди. «Бонинг ҳақида гул бўлай» номи мақола халқимизнинг қадим удумлари, авл юрагининг жуда нозиқ сезимларни ҳақида сўз юритади. Халида Аҳорова қа-лағини мансуб «Қисмати 6 ко-лунинг?» мақоласида қисмати фойдаларга тулик, ўз даврининғ олов куракларидан бўлган То-жихон Шодиванинғ ҳаёт лав-ҳалари билан танишамиз. Из-мига юрганинғ истейбади ило-сонлари кўкча отиб, ерга ур-ган, миллиятни шу миллиятни ўзига қарши қайраган мустоабид тузув ва унинг маъқуравий наيرانлари, шафқатсизликла-ри шу инсон тақдирини миқолада еркин очилади. Ноҳақ сиебат-нинг юзи ҳаминча қаро. Мага-данда жасади қафан қўрмаган, халққарварлиғи учун «халқ ду-шман» деб қоралланганларини номини абдиқилаштириб кела-жакка ҳам сабоқ қилиб еткази-шини журнал ўзининг бурчи деб ҳисоблаётим.

наки, маънавий етуқлик меzonларини бунёд этиш масалалари кўрилади.

Буюк башоратчи Нострадамус «авлар салтанати ҳақида ўз ба-шоратларида айтиб ўтган эди. Журнал саҳифаларида ҳам раҳбарлик масъу-лияти ҳақида Самарқанд шаҳар хо-тин-қизлар қўмитаси раиси Дилбар-хон Имомовнинг фикрларини ўқийсиз.

«Сиз руҳининг байрамларисиз» — таникли мусаввиқлар Баҳодир Жа-лолов ва Гулнора Раҳмон қизининг суҳбатларида ижодий жараёнлар жу-да еркин ифодасини толади. Ажиб сиймоларини теша тегмаган уй-му-лоқава, фикрлар дунёсига мафтун бўласиз.

Журналда еркин бадий мате-риаллар эълон қилинган. Венера Ибро-ҳимова, Дилором Қўожоннинг шеърларидан гузаллик, тугўли тугулар, баҳор таровати, ишқ ши-вирылашларини туюсиз.

«Қўча қарши сирларини авллар қўноғига секин шивирлаётган саҳи-фапарни ўқиб қўнғилимиз оромни, ру-ҳимиз ҳаловатини қайта топандай бўламиз. «Саодат!» Сен борсан! Ва бу қандай яқши!

ГУЛЖАМОЛ

Журнал саҳифаларида республика хотин-қизлар қўмитаси раиси Д. Ғуломова билан ижодкор журна-лист К. Раҳимбоевнинг диққат-собиқ ҳой олган. Унда оила дав-

Журналинғ «Алла тинглаб улғаяр ав-лод» номи бош мақоласида бутунги ўзбек авлининг оиладаги ўрни, масъулияти устида сўз борди.

Муқаммад мавзулари

(замондош) Абдурахмон Жомийнинг «Рисолаи мусиқий-сида бордур. Бунинг аниқлаб майдонга қўймоқ, бизнинг бу кунги мусиқий курали...

булиши жараёнида бу пардаларнинг катта аҳамияти борлигини сезамиз. Афсуски, шулардан даврида мусиқий меросимизнинг бу муҳим жиҳатлари ўрганилмади...

Инсон қимматли ўргатиб, қимдан қимга ўргатиш. Аммо «ўргатиш» ва «қимдан қимга ўргатиш» шунчаки ўз-ўзидан келадиган жараён эмас...

МУРАББИЙЛИК — ТУҒМА КАСБ

дий негизи бор. Ўсиб келаётган ёш авлодга меҳнат, муайян касб ва мустақил ҳаётга тайёрлашнинг маънавий ҳуқуқи муаллимга ишониб топширилади.

Муаллим — ҳамisha ўргатувчи ва ўргатувчи! Бу касбнинг эр ноқил, айтиш пайтида ўта масъул ва ўзига хос хусусияти шу нарсага тасоқо қилади...

биёт мутахассислиги бўйича сирдан тугаллади. Исмадиёр Назаралиев қарийб 20 йилдирки, ўзи ўқиб ўлғайган жонажон мактабига қайтиб келиб бўлиб қолди...

Хабибулло АБДУКАРИМОВ, республика журналистлари уюшмасининг аъзоси

НИМ ПАРДА ТАРИХ

Мусиқий меросимиз

гани, авлодлар томонидан ривожланиб, ўрганилган, ривожлантирилган кўлмема мерослардан сезилиб турибди. Ушбу манбаларнинг барчаси эски ўзбек ёзувига асосланган араб алифбосида бўлиб...

Барчасининг охири бир хил риёвий ечимлар билан ақунланган чизгиларнинг дастлабкисида алломаларимиз маълум бир тўғри чизиқни олиб, уни муайян арифметик тақсимларга бўлиб чиққанликларини ва улардан ўн етти хил мусиқий товуш ҳосил қилиб олганликларини кўрамиз.

қа чора қолмоғини сўйлайдилар. Шунинг учундирки, Шарқ мусиқисининг аҳамияти Оврупонинг илм, санъат доираларида кундан-кун ортмоқдадир...

Президент И. Каримов мамлакатимиз мустақиллигининг дастлабки кунарида «Катта сакрашлар, тубдан вайрон қилиш йўли билан эмас, балки бир боқисидан иккинчи боқисига кетма-кет ўтиш, яъни эволюцион тарзда илгарилар бўлиши ўзимиз учун қатъиян йўл сифатида танлаб олинди»...

ли (тартибсиз) ҳодисаларни, танглик ҳолати ва ундан қўлулишга айрим тасодифларнинг ролини, вақтинг ортага қайтмас жиҳатларини идрок қилиш орқали тадрижий жараёни тушутириб беришга уринади.

унинг тахликали, таъшишли манзарасини, ундаги ўзгаришлар натижаси ҳар доим ҳам биз кутгандек бўлмаслигини англашаскина, унга эҳтиёткорона, авваллаб муносабатда бўлишимиз. Фан ҳозирда айнан ана шу бекарорликнинг табиатини ўрганишга киришди.

ушбу дейишдан ироқимиз, диалектик услубни четга суриб қўймоқчи ҳам эмасмиз. Лекин революциялар тарихининг ҳаракатланганлиги кундан-кунга эски ақида билан ҳозирги дунё, XXI ас бўёғасидаги воқеликни идрок этиш бўлмайди.

Филсофий гурунг

фиқримизча ҳам шундай. Турли фикрлар тараққиётнинг турли жиҳатларини ифодалайди. Шунга кўра уларни тараққиётнинг турли мантиқий модели, тахминиде деб билим қерак.

Эволюцион назарияга кўра демократия фанси Шарқ фалсафасига берганда эмас. Президентимиз таъкидлаганидек, «Шарқда демократик жараёнлар ўзидан ривожланиш ва аста-секин тараққиёт топади. Бу соҳада иқлибдий ўзгаришлар гоят ноҳуш, ҳатто фожиали натижаларга олиб келади».

ЎЗГАРАЁТГАН ДУНЁ

Дунёнинг янги манзараси ва эволюцион назария

иёул тополмайди, аксинча, боқимандалиги баттар ошади. Тараққиёт учун бир қанча муқобил йўللار мавжуд, улардан бирини танлаш мумкин.

7. Дунёнинг умумий манзараси марксистик детерминист таълимотида катъий қонунашлар сабаб оқибатда чизиги сифатида изохланар эди. Бунда сабаб ва оқибат олдидан пайқалган ривожланиш жараёнидаги чексиз заҳир деб қаралади.

3. Аънавий тафаккур тарзи алоҳида олинган шахс фаолияти тарихининг умумий йўналишида ҳал қилувчи аҳамиятга эга эмас, тарихий мутлақо ҳалқ яратди деб қаралган.

4. Мувозанатсизлик, бекарорлик кўпчилик олим ва файласуфларнинг томонидан ноҳуш ҳолат, четга чиқувчи вазият, уни дарҳол тузатиш керак деб баҳоланиб келинган.

Иномжон РАҲИМОВ, ТошДУ фалсафа кафедраси мудири, профессор, Абдуқодир ЗОХИДИЙ, фалсафа фанлари номзооди, Абдуғани ХОЛБЕКОВ, фалсафа фанлари номзооди

ҚУТУЛИШ ВА ҚУТЛАШ

(Матбуот тарихидан)

Бобоқурбоннинг «Хур Туркистон учун» (Истанбул, 1975-1977 йиллар) номи туркча газетаси ҳақидаги рисолати бундан муносиб...

Йилларда Туркистон миллий истиқлоли учун кураш бошлаган «Янги Туркистон» номи бир журнал чикарилган эди. Лекин у асосан турк тилида чиқиб, советлар ҳукмронлиги остидаги Туркистон туркийлари учун етарли тушулурлик бўлмади...

Туркистонда Октябрь тўнтарышдан сўнг бошленивчилар босқини ва зулми боис ҳоружга кетишга мажбур бўлган Шарқий Бухоро ҳукумати ва Туркистон мухториятининг бир қанча намоёндалари миллий истиқлол иши ва гоёси сўниб қолмаслиги учун ҳоружда ўз нашрларини чиқара бошлади...

Ўйилларнинг озгина бир тўдасимиз. Бизнинг товушимиз юртимиздаги қувватли фангоннинг қисқисига бир ундинг. Халқимизнинг миллий истиқлол талабларини, маъносини бўлмасдан, қўлини озолтмасдан «Еш Туркистон» бетларида аңглата билсак, бизнинг ҳаммамиз учун муқаддас бўлган оғир маъсулятини вазирафнинг бир қисмини одам этган бўламиз...

Шерали ТУРДИЕВ, Алишер Навоий номидаги Адабиёт институти катта илмий ходими

Иккинчи Екатерина Олмон ҳукуматига мурожаат этуб, рус мужигина наъмуна бўлиши учун олмон дехқонларидан Русиянинг турли ерларига қўйиб ўтирмоқларини ўтунган эди. Мана шу вақт 1772-1780 йиллар орасида ўн мингларча олмон дехқонлари Русияга кетиб ерлашган эдилар...

ЖАННАТДАН ҚОЧИШ

маслик даражада юксак ва олдда, улардан ажралиб ва кўзга кўрунуб турар эди. Русияни дунё пролетариатининг «кааба»сига ва кишилик «жаннати»га айлантирмоқчи бўлган қизил русларнинг беш йиллик ҳужалик плани бўйична хусусий зироат ҳужаликларини битирибди, ерига коллектив ҳужалиқлар қурилмоқчи, мамлакат индустриалаштирилмоқчи ва беш йил кетидеда Амрқодан «Ўтуб» кетмакчидир...

вол судб» (Тақдирнинг ҳукмига) деб, Сибирияга юбора бошлаган эди. Лекин масалага олмон ҳукумати қотишиб қолгани учун яна руҳсат этиш мажбуриятда қолдилар. Русиядан қочгон бу олмон дехқонларининг бир бўлаги Олмониянинг шарқи ва шимоли-шарқи вилоятларида ерлаштирилмоқчи ва бошқа бўлаги Канада ва Бразилияда ерлаштирилажақдир...

Кизил зулмининг Туркистон дехқонларига қарши очгон кураши ва уруши Туркистон ерли дехқонлари орасида табиий яна қаттиқ ва очқироқдир. Эскида ҳатто чор замонида ҳам сув бўлиш идоралари дехқонларнинг ўз қўлида эди. Мана бу идорани ҳозир қизил руслар ўз қўлига олгон. Фаллани бўлса, Тувуқадан боргон каби келтириб тарқатдилар...

ТАРИХ - ИБРАТ

ПУЛИНГИЗНИ БЕРИБ ТУРАМИЗ

Парижда чиқадургон французча «Матан» газетаси 17 июн тарихли номерида «Совет ҳукумати Туркистон шиддатли мустамлакачилик сиёсати ердидир» сарлавҳали бир мақола нашр этган. Бу мақолада қиз суз орасида Туркистонни ўқувчи Афзалнинг бизга маълум бир саргузаштидан ҳам бахс этилган...

Афзалбек — Афзал Абдуқудус — 1922 йил Бухоридан Германияга бориб, у ерда Берлин техника мактабини битирган, сўнг Туркияда ишлаб, 1985 йил Истанбулда вафот этган. (1930 йил, № 7-8)

тургон рус мужигининг «бир туғишгон қардоши», «хуррият киритган халоскор» деб қўрсатган эдилар... Туркистонли адиб, шоир ўз халқина, Чингиз, Темирдан Тўхтамыш, Облой, Нечасари хонга қадар бутун Туркистон тарихи қаҳрамонларини Туркистон халқининг душманлари, унга зараргина кетирган наусур сиёратига қўрсатишга мажбур туғулди...

ТУРКИСТОНДА МИЛЛИЙ АДАБИЁТ ВА АДИБЛАР ФОЖИАСИ

шоир табиати қобилияти кишилар оз эмас эди. Бундай кишилардан қанчалари бир лестада ярадди. Фақат ёзувчилик, санъат ва санъаткорлик талабларидан бутунлай беҳабар, ҳақиқатан кўриб аңлай билмак ва ё текшириб унга эриша олмак эмониқиндан маҳрум, бутун сармоси совет мактабларидиғи тингладиғи пропаганда дарсларидан олдиқориндан иборат ёш йилгилар совет ёзувчиси йўлина туғулдилар...

ЎТТИЗ БЕШИНЧИ ФАСЛ ХУМАЙД ИБН ҚАХТАБА АМИРЛИГИ ДАВРИ

Мансуф бир юз эллик биринчи йил шабон ойининг биринчи кунин Хуросонни бошқаришни Хумайд ибн Қахтабага топширди. Хумайд қатта доғдирлардан бири эди. Ушар замонда Мансуф вафот этди...

Жуда кўп гувроҳ одамлар Муканна сари интилдилар ва унга сажда қилдилар. Жанг майдониди улар «Е Хошим, мадда бер!» — деб гўёким улуғ ва қудратли Худодан ёрдам сўрагандек сурун кўтардилар. Муканна атрофига кўп одам тўпланди. У Кеш (Шахри-саба) туманидаги Сийм қалъасини қароғоқ қилиб танлади ва бу қалъа атрофида истеҳкомлар қуришти. Бухоро қилиб қалъа ва бу қалъа атрофида истеҳкомлар қуришти. Бухоро қилиб қалъа ва бу қалъа атрофида истеҳкомлар қуришти...

ЎТТИЗ ОЛТИНЧИ ФАСЛ АБУ АВН АБДУМАЛИК ИБН ЯЗИД АМИРЛИГИ ДАВРИ

Махди Хуросонни Абу Авнга берди. У бир юз олтиминчи йил сафар ойининг ўртасида дундан кўни ўз ўғлининг қўлига ўтказди. Махди ибн Авн Хуросонни бир йилу бир ой бошқарди ва Муканна билан жанглар қилди. Хумайд замонида Юсуф Сафий Харурий бош кўтарган эди. Хақим Толиқоний ва Бумаоз Фарёбийи ушар билан борди эди. Улар Пушанг (шахри) ни Муъсаб ибн Зурайҳдан тортиб олишти. Юсуф Марварруд, Толиқон ва Уғзонғона қалъага қилди. Аммо Балх хошимининг билан жанг қилиб мағлубиятга учратилди. Бумаоз Фарёбийни қўлга олиб Махди ҳузурига жўнатилди. Махди Бумаозни Бағдодда доғда осмонни бурди. Шундан сўнг Махди Абу Авнини Хуросон амирлигиндан маъзул қилди.

ХУРОСОН АМИРЛАРИ ХАҚИДА ХАБАРЛАР

Шундан сўнг Махди Хуросон ерлигини Муъсайб ибн Зуҳайрга берди, уни Хуросонга жўнатди. Муъсайб бир юз олтиминчи йилнинг жумолид айва айтади Хуросонга етиб келган хирож йиғинига машғул бўлди. Сўнгра Муканнага ҳужум қилиш учун Бухоро тарафга равона бўлди. Шунда Саид Хараший Муканнани қалъада қаттиқ муҳосара қилиб қалъага қозонгани хабарини эшитди. Муканна нонор ва зиянатга тушиб қолган, хотинларини тўғлаб захар тайёрлади ва уларга жаннатни ваъда қилиб барчасига захар ичирди. Хаммаси ўша захоти ўлиб қолдилар. Муканна ҳам захар ичди, аммо у секин жан берарди. У ёрнларидан бирига бўйинига қилиб уришни буюрди (ва душманлар) топа олмаслиқлари учун жасадини оловда қуйдиришни васият қилди. Унга эрлаган гувроҳлардан баъзилари, у осмонга кетди, дейишти. Айрим кишилар шу сабабдан алдангани ва то хозиргача муканнаийлар (муканнаийлар) хануэ бориқлар. Лашкар қалъага бостириб кирганди у ерда одамлар йўқ эди. Ниманики толган бўлишса, ўзлари билан олиб кетилди. Муъсайб ибн Зуҳайр Хуросонда саккиз ой қолди ва мажбурий хирожини оширди. Раиятлар ундан шикоят қилишди ва Махди уни мансабидан маъзул этди. Мовароуннаҳрда муомалада бўлган «муъсайбий» дирхамлар унинг номи билан аталганлар. Худди «фитрифий» дирхамлар Фитриф ибн Ато-ал-Киндий ва «мухаммадий» дирхамлар Мухаммад ибн Зубайд номлари билан аталгани қабидир. Бу дирхамлар рух14 ва қўроғини аралашмасидан зарб қилинган.

ЎТТИЗ ЕТТИНЧИ ФАСЛ МАОЗ ИБН МУСЛИМ АМИРЛИГИ ДАВРИ

Махди Хуросонни Маоз ибн Муслимга берди. Маоз ўз укаси Саламанни Хуросонга ўз ноиб сифатида жўнатди ва бир юз олтиминчи биринчи йил рабъ ул-оҳир ойида ўзи ҳам унинг изидан йўлга туғди. Унинг даврида Нишопур ҳокимлигини ўғли Хусайнга беришди ва ўша йили қаҳатчилик юз берди. Кўп халқ унинг саройини олдиғи йиғилиб, очарчилик ва нарх-наво қимматлигини қолди фарёд қилишди. Улар Хусайннинг «Ғалла соттин, токи бошқалар ҳам сендан ибрат олиб галларларини соттишин», — деб талаб этишди. Хусайн «Бир дона бўдойнинг нархи бир динар бўлишини хоҳлайман», — деди. Одоналар ноумид бўлиб уни қарадилар ва бир ҳафта ўтмасдан Хусайн ўлди.

ЎТТИЗ САККИЗИНЧИ ФАСЛ МУСАЙЯБ ИБН ЗУХАЙР АМИРЛИГИ ДАВРИ

Яхёга қарши жанг қилар эди. Жаброил улардан ўн мингини жангда ўлдирди. Бу мадад етиб келган, муслмонлар қучайиб оқ қиймиллар заифлашиб қолдилар ва улардан қўчилиғи ўлдирилди. Қолганлари Муканна тарафга қайтишди. Муканна Сийм қалъаси олдиға хандак қазиб муслмонлар билан жанг қилди. Оқ қиймилларнинг аҳоли танг бўлди, аммо улар бардош беришти. Бирок улар бир-бирининг терисини ейиш даражасига боришган. Муканнага билдирмади Харашийдан сулуқ сурашди. Хараший (уларнинг илтимосини) қабул қилди ва ўттиз минг киши хандакдан ўтиб (қалъадан) чиқиб кетилди. Муканна икки минг кишидан иборат аркак ва аёл тобелари билан қолди. Саид Хараший ва Маоз ибн Муслим ораларида совуқлик пайдо бўлган эди. Маоз Махдидан ўзини Хуросондағи амалдан бўшатишини суради ва илтимоси ижобат этилган Йорққа жўнаб кетди.

«ЗАЙН УЛ-АХБОР» ДАВРИ

- ИЗОҲЛАР: 1. Абу Жайфар Мансур аббосийлар сулоласига мансуб араб халифаси бўлиб 754-775 йилларда ҳукмронлик қилган. Мол-дунёга ҳарислиғи учун аҳоли ўртасида «Давонқиқ лақабини олган. (Давонқиқ майда чақа — «донкининг қўлиқ шаклидир»). 2. Доғдир сўзининг маъноси «ташиқотиқдир». Бу ерда Хумайднинг умвий халифалар сулоласига қарши аббосийлар хондонли фойдасига тўғри-ташвиқот ишларидан фавл иштироқ қилгани кўзда тутилмоқда. 3. Махди Мансурунинг ўғли бўлиб 775-785 йилларда ҳукмронлик қилган. Махди даврида бопови араб халифалигининг асосий қарбий қушларини эш тажрибали саркардалар бошчилиғида Мовароуннаҳрга Муканна қўзғолонини бостиришга йўлланган. 4. Наршайх маълумотига қўра, Муканнанинг отасининг исми Ҳаким, унинг номи эса Хошим бўлган. Ибн Халлиқон эса унинг номи Ота бўлган, деб ёзади. Уша пайтда Мовароуннаҳрда кишиларнинг асл туркий ёки сўғдий номларидан ташқари арабча исм ёки лақаблар ҳам олиши урф бўла бошлаган эди. 5. Абумуслим умвийлар сулоласи тахтдан ағдарилди аббосийлар халифалиқ тахтига қайтиш учун жуда қатта кизмат қилган сиёсий арбобдир. Асли хуросонлик бўлган учун, айниқса, Хуросон ва Мовароуннаҳр аҳолиси ўртасида унинг оғур-эътибори ва таъсири қучайиб кетганидан хавфсизган халифа Мансур Абумуслимин хийнаткорона ўлдиртирган. 6. Бошқа баъзи манбаларда Сийм (Сом) Муканна қалъаси жойлашган тоғ номи дейилган. 7. Суғд Зарофшон воҳаси, асосан, Самарқанд вилоятидир. 8. Бу ерда халқ ислом қабул қилинган Шарқий Туркистондаги туркий назарда тутилган бўлади. Новоруноҳрда туркий эл сўғдий аҳолининг катта қисми бу даврда ислом динига ўтиб бўлган эди. 9. Навокат «Қ дарёси соҳилидағи йирк шаҳар бўлган. Афтидан, бу шаҳарда Муканнага итиқоқчи бўлган шарқий турклар бошчилиғининг қароғоқи жойлашган бўлса керак. 10. Сангарда Термиздан бир неча манзил масофадағи қалъа бўлиб, афтидан, оқ қиймилларга тобе вилоятларнинг жанубдағи сарҳадида жойлашган. 11. Нумижак уша замонда Бухоро экиндағи унга дөврил ёндиошиб турган шаҳардир. 12. Наршайх маълумотиға қўра бу қишлоқнинг асл номи Арқуд бўлган. Қишлоқ ахтига ўз уйларида тоғус сақлаш одад бўлган туғайли арбоблар ушар тўғавосин, яъни «Тўғавлар эгаси» деб аташган. Қойилчилик «эот» сўзи тушиб қолиб, қисқача Тавовис дейилган бўлган. 13. Афтидан, муаллиф бу ўринда қамалдағилар очилган озиб терилари сувиға ёпишиб қолганга ишора қилган. 14. Рўқ қумушисмон оқ рангли маъдандир.

Ғулмон ҚАРИМ таржумаси ва нашири

